

Fimmtudaginn 19. nóvember 1992.

Nr. 195/1992. **Ákærvaldið**

(Hallvarður Einvarðsson ríkissaksóknari)
gegn

Gísla Árna Böðvarssyni

(Magús Norðdahl hdl.).

Sendibifreiðar. Félög. Sératkvæði.

Dómur Hæstaréttar.

Mál þetta dæma hæstaréttardómararnir Guðrún Erlendsdóttir, Garðar Gíslason og Hjörtur Torfason og Guðmundur Jónsson og Guðmundur Skaftason, fyrrverandi hæstaréttardómarar.

Ríkissaksóknari skaut máli þessu til Hæstaréttar með stefnu 10. apríl 1992 að ósk ákærða, en einnig af hálfu ákærvaldsins til sakfellingar samkvæmt ákæru og þyngingar á refsingu.

I.

Málsatvikum er lýst í hinum áfrýjaða dómi.

Sakarefni máls þessa lýtur eingöngu að því að koma fram refsingu á hendur ákærða fyrir brot á ákvæðum 5. gr. laga nr. 77/1989 um leigubifreiðar um skylduaðild að stéttarfélagi. Ekki hefur komið fram við flutning málsins, að uppi séu kröfur á hendur ákærða um sviptingu atvinnuleyfis.

Svo sem rakið er í hinum áfrýjaða dómi, var það ekki fyrr en með setningu reglugerðar nr. 121/1990, að takmörkun var sett á varðandi akstur sendibifreiða. Áður en takmörkunin tók gildi, var ekki fyrir hendi lögmælt skylduaðild sendibifreiðastjóra að stéttarfélagi. Ákærði var þá félagsmaður í félaginu Afli, en ekki Trausta.

II.

Hvorki lög nr. 77/1989 né reglugerð nr. 121/1990 kveða á um skylduaðild að Trausta, félagi sendibifreiðastjóra. Er því eigi lagagrundvöllur til að dæma ákærða til refsingar fyrir að hafa stundað leiguakstur á vörum á félagssvæði Trausta án þess að vera félagsmaður í því félagi. Ber því að sýkna ákærða af kröfum ákærvaldsins.

Samkvæmt þessum úrslitum ber að greiða allan kostnað sakarinnar úr ríkissjóði, bæði í héraði og fyrir Hæstarétti, þar með talin málsvarnarlaun skipaðs verjanda ákærða, Magnúsar M. Norðdahl héraðsdómslögmanns, eins og í dómsorði segir.

D ó m s o r ð:

Ákærði, Gísli Árni Böðvarsson, á að vera sýkn af kröfum ákæruvaldsins í máli þessu.

Allur sakarkostnaður í héraði og fyrir Hæstarétti greiðist úr ríkissjóði, þar með talin málsvarnarlaun skipaðs verjanda ákærða í héraði og fyrir Hæstarétti, Magnúsar M. Norðdahl héraðsdómslögmanns, 120.000 krónur.

S é r a t k v æ ð i

Guðmundar Skaftasonar, fyrrverandi hæstaréttardómara.

Ég er samþykkur I. kafla atkvæðis meiri hluta dómara.

Í reglugerð nr. 121/1990 segir ekki beinlínis, að félagið Trausti sé stéttarfélag sendibifreiðastjóra í Reykjavík, Kópavogi, Garðabæ, Seltjarnarnesi og Mosfellsbæ, heldur er hámarkstala sendibifreiða aðeins ákveðin fyrir félagssvæði þess félags í einu lagi.

Í 1. og 2. mgr. 5. gr. laga 77/1989 segir svo:

„Á félagssvæði, þar sem takmörkun er í gildi, skulu bifreiðastjórar í sömu grein vera í sama stéttarfélagi.

Á þeim félagssvæðum stéttarfélaga vörubifreiðastjóra og sendibifreiðastjóra, þar sem takmörkun er í gildi, er öllum utanfélagsmönnum bannað að taka að sér eða stunda leiguakstur á vörum.“

Í athugasemdum við frumvarpsgrein þessa að lögunum er tilgangi hennar lýst þannig:

„Með 1. mgr. er því slegið föstu, að allir bifreiðastjórar, sem njóta takmörkunar, skuli vera í sama stéttarfélagi á sínu svæði. ... Þetta kemur annars vegar í veg fyrir, að sama stéttin klofni í tvö eða fleiri stéttarfélög á sama svæði, og hins vegar, að einstakir bifreiðastjórar, sem takmörkunar njóta, geti staðið utan félags. Stéttarfélag á frumkvæði að því, að takmörkun verði komið á, atbeina þess þarf til að framkvæma hana, og félagið hefur á hendi nauðsynlegt fyrirvar fyrir stéttina gagnvart hinu opinbera. Því er

óhjákvæmilegt að skylda alla bifreiðastjóra, sem njóta þessa skipulags, til að vera félagsmenn í einu og sama stéttarfélagi á viðkomandi svæði, enda er hagsmunum þeirra sjálfra best borgið með þessum hætti. ...

Í 2. mgr. og 3. mgr. er það nýmæli til verndar á rétti þeirra, er takmörkunar njóta, hvort heldur er með atvinnuleyfi eða án þess, að öllum öðrum er bannað að taka að sér eða stunda leiguakstur á viðkomandi sviði.“

Kemur þá til athugunar, hvort félagið Afl eða Trausti sé stéttarfélag sendibílstjóra í skilningi laganna eða hvort þau teljist það bæði. Í 3. gr. félagssamþykktu Trausta segir m.a.:

„Allir þeir sjálfseignarbifreiðastjórar, sem aka sendibifreiðum eða koma til með að fá atvinnuleyfi til aksturs sendibifreiða, skulu vera meðlimir félagsins. Nýir félagar taka á sig fullar skyldur við félagið við inngöngu í það, þeir félagsmenn, sem stunda akstur sendibifreiða sem aðalatvinnu, teljast aðalmeðlimir, en þeir, sem hafa akstur sendibifreiða sem aukastarf, aukameðlimir. ... Aukafélagar hafa atvinnuréttindi samkvæmt reglugerð um takmörkun sendibifreiða í Reykjavík og ráðstöfun atvinnuleyfa. Þeir hafa málfrelsi og tillögurétt á félagsfundum, en ekki kjörgengi.“

Í 3. gr. samþykktu Afls segir svo m.a.:

„Allir sendibílstjórar á viðurkenndum sendibílastöðvum, sem vilja vinna að hagsmunum félagsins og sendibílastéttarinnar, hafa rétt á inngöngu í félagið. ... Þeir félagsmenn teljast aukameðlimir, sem einnig eru félagsbundnir í öðrum hagsmunafélögum sendibílstjóra. Þeir hafa tillögurétt og málfrelsi á fundum, en hvorki atkvæðisrétt né kjörgengi.“

Um tilgang félagsins segir í 2. gr. samþykktanna:

„Tilgangur félagsins er að vinna að hagsmunum félagsmanna sinna með því að berjast gegn takmörkun á fjölda sendibílstjóra. Einnig mun Afl berjast gegn hvers konar frelsisskerðingu í sambandi við skattalög og reglugerðir, sem vinna gegn hagsmunum stéttarinnar.“

Hvernig svo sem skýrgreina ber „stéttarfélag“ bifreiðastjóra eftir lögum nr. 77/1989, er ljóst, að eftir 5. gr. laganna hlýtur að vera um að ræða félag, sem almennt er opið inngöngu bifreiðastjórum í viðkomandi grein sem fullgildum félögum. Á þetta virðist ekki

skorta í félagsreglum Trausta. Hins vegar þykir skerðing félagsréttinda samkvæmt samþykktum Afls, ef menn eru félagsbundnir í öðrum hagsmunafélögum sendibílstjóra, vera því til hindrunar, að félagið geti talist „stéttarfélag“ í skilningi laganna. Þannig virðast félagsmenn Trausta ekki eiga þess kost að fá full félagsréttindi í Afli við inngöngu í það félag. Ekki er ráð fyrir því gert í lögum 77/1989, að tvö eða fleiri stéttarfélag geti, að því er málefni þeirra laga snertir, verið á einu svæði, er takmörkun tekur til. Þá hefur ráðherra ekki neytt heimildar samkvæmt 2. mgr. 14. gr. laga nr. 77/1989 um undanþágu frá 1. mgr. 5. gr. sömu laga.

Lögmæti takmörkunarinnar sem slíkrar hefur ekki verið vefengt í málinu að öðru leyti en því, að talið er, að hún brjóti gegn 73. og 69. gr. stjórnarskrárinnar. Í hæstaréttardómi, Hrd. 1988, bls. 1534, er talið, að af 73. gr. stjórnarskrárinnar um félagafrelsi verði ekki dregin sú ályktun, „að óheimilt sé að gera félagsaðild að skilyrði atvinnuleyfis“. Ákvæði 5. gr. laga 77/1987 er skýrt fram sett og stutt á málefnið grundvelli, eins og að framan er rakið. Ekki verður talið, að lögmælt aðild að almennu stéttarfélagi sé það íþyngjandi kvöð, að ákvæði stjórnarskrár séu henni til fyrirstöðu. Að því er tekur til 69. gr. stjórnarskrárinnar um atvinnufrelsi, eru ekki uppi kröfur á hendur ákærða um sviptingu atvinnuréttinda, heldur beinist saksóknin að því að framfylgja 5. gr. laganna um skylduadild að stéttarfélagi með refsíurræðum. Enda hlýtur það að vera forsenda ákærvalds og kæranda til að koma refsíkröfunni fram, að ákærði hafi við gildistöku reglugerðar nr. 121/1990 starfað samkvæmt gildu atvinnuleyfi, sbr. 6. gr. laga nr. 77/1989.

Samkvæmt framanrituðu og að öðru leyti með skírskotun til forsendna hins áfrýjaða dóms tel ég, að hann eigi að vera óraskaður.

Ákærði greiði allan áfrýjunarkostnað sakarinnar, þar með talin málsvarnarlaun til skipaðs verjanda síns, Magnúsar M. Nordahl, 40.000 krónur, og saksóknarlaun í ríkissjóð, 40.000 krónur.

S é r a t k v æ ð i

Hjartar Torfasonar hæstaréttardómara.

Viðhorf mín í máli þessu ráðast af lagasjónarmiðum, sem eru með sama hætti og lýst er í sératkvæði í hæstaréttarmálinu nr. 274/1992, þar sem dómur var upp kveðinn í dag. Með vísan til

þeirra og til forsendna hins áfrýjaða dóms ber að staðfesta þá niðurstöðu hans, að ákærði í máli þessu hafi orðið brotlegur við ákvæði 5. gr., sbr. 13. gr. laga nr. 77/1989, eins og í ákæru er lýst. Refsing á hendur ákærða á hins vegar að falla niður á grundvelli 3. tl. 1. mgr., sbr. 2. mgr. 74. gr. almennra hegningarlaga nr. 19/1940, en gera ber honum að greiða sakarkostnað í héraði og fyrir Hæstarétti.

Dómur sakadóms Reykjavíkur 18. mars 1992.

Ár 1992, miðvikudaginn 18. mars, er á dómþingi sakadóms Reykjavíkur, sem háð er í Borgartúni 7 af Arngrími Ísberg sakadómar, kveðinn upp dómur í sakadómsmálinu nr. 131/1992: Ákærvaldið gegn Gísla Árna Böðvarssyni, sem tekið var til dóms 28. febrúar sl.

Málið er höfðað með ákæruskjali ríkissaksóknara, út gefnu 25. júlí sl., á hendur Gísla Árna Böðvarssyni sendibifreiðastjóra, Meistaravöllum 5, Reykjavík, fæddum 2. janúar 1971, fæðingarnúmer 413, „fyrir að hafa frá 30. mars 1990 til 20. mars 1991 tekið að sér og stundað leiguakstur á vörum á félagssvæði Trausta, félags sendibifreiðastjóra, á sendibifreiðinni G-8939 fyrir Sendibíla hf. í Reykjavík án þess að vera félagsmaður í því stéttarfélagi.

Telst þetta varða við 2. mgr. 5. gr., sbr. 13. gr. laga um leigubifreiðar nr. 77, 1989, sbr. 8. gr. reglugerðar um vörubifreiðar og sendibifreiðar, sem notaðar eru til leiguaksturs, og takmarkanir á fjölda þeirra, nr. 121, 1990.

Þess er krafist, að ákærði verði dæmdur til refsingar og til greiðslu alls sakarkostnaðar”. Við munnlegan flutning málsins var þess enn fremur krafist, að ákærði yrði dæmdur til að greiða hæfileg saksóknarlaun til ríkissjóðs.

Niðurstaða.

Samkvæmt 1. mgr. 5. gr. laga um leigubifreiðar eiga allir bifreiðastjórar á félagssvæði, þar sem takmörkun er í gildi, að vera í sama stéttarfélagi. Ráðherra hefur ekki heimilað undanþágu frá þessu ákvæði á svæði því, sem hér um ræðir, eins og heimilt er samkvæmt 2. mgr. 14. gr. sömu laga, sbr. framangreint bréf samgönguráðuneytisins til lögreglustjórans í Reykjavík. Í 1. mgr. 4. gr. sömu laga er samgönguráðuneytinu m. a. heimilað eftir beiðni hlutaðeigandi stéttarfélags bifreiðastjóra að takmarka fjölda sendibifreiða á félagssvæðinu. Í 2. mgr. sömu greinar segir, að þar sem takmörkun sé heimiluð, skuli hún ákveðin með reglugerð. Ákvæði 4. og

5. gr. laganna verða ekki skilin öðruvísi en svo, að ákveði samgönguráðuneytið með reglugerð að takmarka fjölda sendibifreiða í ákveðnum sveitarfélögum, þá verði það einnig að ákveða í reglugerðinni, í hvaða stéttarfélagi bifreiðastjórar á viðkomandi svæði eiga að vera. Með reglugerð nr. 121, 1990, frá 20. mars þ. á., sem birt er í B-deild Stjórnartíðinda, er út kom 30. s. m., er ákveðið í 8. gr., að takmörkun skuli gilda á félagssvæði Trausta, sem er Reykjavík, Kópavogur, Garðabær, Seltjarnarnes og Mosfellsbær. Ákvæði þessarar greinar reglugerðarinnar verður að skilja svo, að samgönguráðuneytið hafi með því ákveðið, að Trausti skuli vera það stéttarfélag, sem allir sendibifreiðastjórar í Reykjavík, Kópavogi, Garðabæ, á Seltjarnarnesi og í Mosfellsbæ eigi að vera í, þótt ekkert sé því til fyrirstöðu, að þeir séu jafnframt í öðru stéttarfélagi, eins og á við um ákærða.

Með játningu ákærða, sem styðst við önnur gögn málsins, er sannað, að hann hefur stundað leiguakstur á vörum á því tímabili, sem nefnt er í ákæru, á framangreindu félagssvæði Trausta án þess að vera félagi í Trausta. Með þessu hefur ákærði gerst brotlegur við 2. mgr. 5. gr. laga um leigubifreiðar, sbr. 8. gr. áður tilvitnaðrar reglugerðar, eins og honum er gefið að sök í ákæruskjali. Aðild ákærða að Afli breytir hér engu um, jafnvel þótt það hafi verið starfandi fyrir upphaf takmörkunar, enda hefur ráðherra ekki heimilað, að það skuli hafa stöðu stéttarfélags í skilningi 1. mgr. 5. gr. laganna, eins og honum er heimilt, sbr. 2. mgr. 14. gr. sömu laga.

Samkvæmt sakavottorði ákærða sættist hann á sektargreiðslu og tveggja mánaða ökuleyfisviptingu 1989 fyrir ölvunarakstur. Refsing hans nú er hæfilega ákveðin 30.000 króna sekt, er afplánast skal með tíu daga varðhaldi, verði hún ekki greidd innan fjögurra vikna frá birtingu dómsins.

Samkvæmt þessum málsúrslitum verður ákærði dæmdur til að greiða allan sakarkostnað, þar með talin málsvarnarlaun skipaðs verjanda síns, Magnúsar M. Norðdahl hdl., 60.000 krónur, og saksóknarlaun til ríkissjóðs, 60.000 krónur.

D ó m s o r ð:

Ákærði, Gísli Árni Böðvarsson, greiði 30.000 krónur í sekt til ríkissjóðs, er afplánast skal með tíu daga varðhaldi, verði hún ekki greidd innan fjögurra vikna frá birtingu dómsins.

Ákærði greiði allan sakarkostnað, þar með talin málsvarnarlaun skipaðs verjanda síns, Magnúsar M. Norðdahl hdl., 60.000 krónur, og 60.000 krónur í saksóknarlaun til ríkissjóðs.

Dóminum ber að fullnægja með aðför að lögum.